

18 lipca 1997 r.

RPO/228790/96/II/JŁ

RPO/248716/97/II/JŁ

Sąd Najwyższy

Izba Karna

w Warszawie

WNIOSEK
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Na podstawie art. 13 pkt 3 w zw. z art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 1990 r. Nr 26, poz. 153 i Nr 53, poz. 306) oraz art. 16 ust. 2 pkt 4 Ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 1991 r. Nr 109, poz. 471)

wnoszę

o podjęcie uchwały wyjaśniającej przepisy art. 222 Kpk, których stosowanie w praktyce budzi wątpliwości oraz wywołało rozbieżności w orzecznictwie, zawierającej odpowiedź na pytanie, czy i w jakim zakresie przepisy tego artykułu mają zastosowanie w kwestii przedłużania czasu trwania aresztu tymczasowego, jeżeli ten środek zapobiegawczy stosuje się wobec osoby skazanej odbywającej karę pozbawienia wolności w innej sprawie.

Uzasadnienie

Na tle stosowania art. 222 Kpk wyłoniły się rozbieżności w orzecznictwie sądowym.

Sąd Najwyższy początkowo przyjmował dopuszczalność stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania wobec osób odbywających karę pozbawienia wolności w innej sprawie, gdy materiał zebrany w toku postępowania przygotowawczego uzasadniał dalsze stosowanie tego środka zapobiegawczego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8.08.1970r. IV KZ 85/70). W ostatnich jednak orzeczeniach poświęconych temu zagadnieniu Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że o ewentualnej potrzebie przedłużenia tego środka zapobiegawczego przesądza uprzednie pozbawienie wolności wyłącznie na skutek tymczasowego aresztowania (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17.01. 1997 r. IV KO 35/96 oraz z dnia 5.02.1997 r. III KZ 12/97).

Sąd Najwyższy uznał, że za poglądem tym przemawia ratio legis przepisu art. 222 § 2, 3 i 4 Kpk, który wprowadzono po to, aby ograniczyć możliwość przedłużającego się pozbawienia wolności podejrzanego (oskarżonego) bez wydania orzeczenia, chociażby w pierwszej instancji. Zdaniem Sądu Najwyższego przemawia za nim również sposób obliczania okresu stosowania aresztu tymczasowego w przypadku wydania postanowienia o poszukiwaniu listem gończym, gdzie za podstawę przyjmuje się okres faktycznego pozbawienia wolności podejrzanego (oskarżonego), a nie okres, w którym stosowano tymczasowe aresztowanie.

Niemniej jednak Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że stosowanie aresztu tymczasowego wobec podejrzanego (oskarżonego) odbywającego karę pozbawienia wolności jest stosowaniem aresztu tymczasowego w rozumieniu Kodeksu postępowania karnego i w konsekwencji opowiedział się za traktowaniem wniosków w trybie art. 214 Kpk składanych przez takie osoby na równi z wnioskami osób pozbawionych wolności wyłącznie na skutek tymczasowego aresztowania.

Należy mieć na względzie, że areszt tymczasowy stosowany wobec osób odbywających karę pozbawienia wolności charakterem swym odbiega od

typowego aresztu, jako że aresztowany jest już pozbawiony wolności. Zarazem jednak jest to środek zapobiegawczy, który niesie za sobą określone dolegliwości i z tego powodu wymaga takiej samej kontroli procesowej, jak areszt tymczasowy powodujący rzeczywiste pozbawienie wolności.

Przepisy Kodeksu postępowania karnego nie odróżniają tych dwóch postaci aresztu tymczasowego, odnosząc się w całości do instytucji tymczasowego aresztowania, jako środka zapobiegawczego polegającego na odizolowaniu podejrzanego (oskarżonego) od środowiska, w którym do tej pory funkcjonował, po to głównie, aby zapobiec uchylaniu się od sądu lub w celu ustrzeżenia się przed negatywnym wpływaniem na bieg sprawy, w której środek ten zastosowano.

Ratio legis art. 222 Kpk nie wiąże się zatem jedynie z obawą przed przedłużającym się pozbawieniem wolności.

Nie ma wprawdzie powodu uznawać, że pozbawienie wolności będzie się przedłużało bez wydania orzeczenia skoro kara pozbawienia wolności jest wykonywana. Zważyć jednak trzeba, iż - jak to wyżej wskazano - areszt tymczasowy wywołuje także inne skutki.

Zastosowanie aresztu tymczasowego polega na ścisłym określeniu terminu, do którego ma trwać aresztowanie (art. 211 § 2 Kpk). Termin ten powinien być określony przez sąd właściwy do rozstrzygnięcia w tym przedmiocie poprzez wskazanie konkretnego dnia, miesiąca i roku, precyzującego ostatni dzień terminu, z upływem którego aresztowanie ustaje, jeżeli nie zostanie ono przedłużone w myśl art. 222 § 2 pkt 1 lub 2 Kpk, albo też art. 222 § 4 Kpk (uchwała połączonych izb - Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego z dnia 18.06.1971 r. VI KZP 28/70, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29.12.1970 r. IV KZ 138/70).

Konsekwencją nie wydania przez sąd postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania przed upływem okresu, na jaki zgodnie z art. 222 Kpk środek ten zastosowano (przedłużono), jest ustanie stosowania aresztu i obowiązek natychmiastowego zwolnienia podejrzanego (oskarżonego) pod rygorem uznania, że pozbawienie wolności związane ze stosowaniem aresztu w okresie pomiędzy upływem terminu, do którego środek ten był wykonywany na podstawie postanowienia sądu, a chwilą wydania przez sąd postanowienia o przedłużeniu czasu jego trwania, jest bezprawne (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.10.1991 r. I KZP 26/91).

Właściwym rozwiązaniem byłoby więc przyjęcie, iż przedłużenie aresztu tymczasowego stosowanego równocześnie z karą pozbawienia wolności jest dopuszczalne i następuje w trybie i na zasadach identycznych, jak określone dla aresztu tymczasowego związanego z rzeczywistym pozbawieniem wolności.

Za przyjęciem takiego właśnie rozwiązania przemawia też fakt, że podejrzany (oskarżony) z różnych powodów może zaprzestać odbywania kary pozbawienia wolności (np. odbycie kary w całości) i znaleźć się poza zasięgiem organu prowadzącego postępowanie karne do czego by nie doszło, gdyby areszt tymczasowy podlegał trybowi określonemu w przepisie art. 222 Kpk także wówczas, gdy stosuje się go wobec osoby pozbawionej wolności.

Na marginesie przedstawionych rozważań nie można uznać za przekonujące odesłanie do sposobu obliczania okresu tymczasowego aresztowania w przypadku wydania postanowienia o poszukiwaniu listem gończym. W takiej bowiem sytuacji zastosowanie aresztu tymczasowego uzależnione jest od zdarzenia przyszłego i niepewnego, jakim jest zatrzymanie ściganego listem gończym. Areszt tymczasowy biegnie od daty zatrzymania, nie zaś od daty wydania postanowienia w tym przedmiocie, a okresu pomiędzy datą wydania postanowienia, a datą zatrzymania nawet z formalnego punktu widzenia nie można utożsamiać z okresem stosowania aresztu tymczasowego. Sytuacja podejrzanego (oskarżonego) ściganego listem gończym nie daje się zatem porównać z sytuacją podejrzanego (oskarżonego) odbywającego karę pozbawienia wolności, wobec którego w oparciu o fakt równoległego stosowania aresztu tymczasowego wprowadzono dodatkowo obostrzenia w wykonaniu tej kary, o których mowa w Rozdziale X Kkw.

Wobec, jak to wykazano, szeregu istotnych wątpliwości powstałych na tle stosowania w praktyce art. 222 Kpk, i rozbieżności w orzecznictwie udzielenie odpowiedzi na postawione pytanie staje się niezbędne.

Prof. dr Adam Zieliński